

Єрмак О. О.,
кандидат економічних наук

УДК 342.95
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.6.2.1.33>

ПРИНЦИПИ ПРОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

Статтю присвячено дослідженню основних засад проходження державної служби в правоохоронних органах.

Запропоновано під принципами державної служби в правоохоронній сфері розуміти основоположні ідеї, настанови, які виражають об'єктивні закономірності та визначають науково обґрунтовані напрями реалізації компетенції, завдань і функцій державної служби в правоохоронній сфері, повноваження державних службовців правоохоронних органів.

Визначено, що систему принципів з дотриманням яких здійснюється державна служба складають принципи: 1) верховенства права; 2) законності; 3) професіоналізму; 4) патріотизму; 5) добросовісності; 6) ефективності; 7) забезпечення рівного доступу до державної служби; 8) політичної неупередженості; 9) прозорості; 10) стабільності.

Наголошено на відсутності єдиного підходу до визначення системи принципів, на підставі яких здійснюється діяльність правоохоронних органів.

Виокремлено серед загально соціальних принципів правоохоронної діяльності принципи: 1) гуманізму; 2) демократизму; 3) соціальної справедливості; 4) рівності всіх перед законом, а серед спеціальних принципів: 1) верховенства права; 2) законності; 3) добропорядності громадян; 4) гласності; 5) взаємодії з органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, населенням; 6) професіоналізму та компетентності; 7) незалежності суб'єктів; 8) безперервності.

Доведено, що перелік принципів вказується практично у всіх спеціальних законах, якими врегульовано діяльність правоохоронного органу. Здійснено порівняльний аналіз принципів, закріплених в різних спеціальних законах.

Зроблено висновки, що загальні принципи законності, верховенства права, поваги до прав і гідності особи притаманні більшості державних органів. Поряд з цим, наявні спеціальні принципи, які закріплені у законах, якими врегульовано діяльність відповідних правоохоронних органів.

Вказано на необхідності виокремлення на рівні спеціального закону єдиної системи принципів діяльності державних службовців правоохоронних органів.

Ключові слова: державний службовець, правоохоронний орган, адміністративно-правовий статус, гарантії, права, обов'язки, принципи, засади.

Yermak O.O. Principles of civil service in law enforcement agencies

The article is devoted to the study of the basic principles of civil service in law enforcement agencies.

It is proposed to understand the principles of civil service in law enforcement as basic ideas, guidelines that express objective patterns and determine scientifically sound areas of competence, tasks and functions of civil service in law enforcement, the powers of civil servants of law enforcement agencies.

It is determined that the system of principles for the operation of civil service include the following: 1) the rule of law; 2) legality; 3) professionalism; 4) patriotism; 5) integrity; 6) efficiency; 7) ensuring equal access to the civil service; 8) political impartiality; 9) transparency; 10) stability.

It is emphasized that there is no unified approach to defining the system of principles for the law enforcement agencies to carry out their performance.

Among the general social principles of law enforcement activity, there can be defined the following: 1) humanism are singled out among the general social principles of law enforcement; 2) democracy; 3) social justice; 4) equality of all before the law, and among the special principles: 1) the rule of law; 2) legality; 3) integrity of citizens; 4) publicity; 5) interaction with state authorities of Ukraine, local governments, associations of citizens, the population; 6) professionalism and competence; 7) independence of subjects; 8) continuity.

It is proved that the list of principles is indicated in almost all special laws that regulate the activities of law enforcement agencies. A comparative analysis of the principles enshrined in various special laws.

It is concluded that the general principles of legality, rule of law, respect for the rights and dignity of the individual are inherent in most government agencies. In addition, there are special principles that are enshrined in the laws governing the activities of relevant law enforcement agencies.

It is pointed out that it is necessary to single out a unified system of principles of activity of civil servants of law enforcement bodies at the level of a special law.

Key words: *civil servant, law enforcement agency, administrative and legal status, guarantees, rights, responsibilities, principles, foundations.*

Актуальність теми дослідження. В Україні досі не вироблено єдиного вичерпного переліку нормативно закріплених принципів державної служби правоохоронних органів. Аналіз актів законодавства, якими врегульовано основні засади, на підставі яких функціонують правоохоронні органи дає змогу говорити, що вони є досить різноманітними, численними і взаємообумовленими. Зазначене викликає необхідність виокремлення єдиної системи принципів на підставі яких здійснюється проходження державної служби в правоохоронних органах.

Аналіз останніх досліджень. Питання принципів державної служби були предметом вивчення багатьох науковців, зокрема: О.О. Акімова, В.Б. Авер'янова, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, Л. Р. Білої-Тіунової, В. Васильківська, І.П. Голосніченка, Є.В. Додіна, С.Д. Дубенка, В.В. Зуя, А.М. Кучук, С.В. Ківалова, Ю.М. Козлова, В.К. Малиновського, С.М. Мельничук, Н.Р. Нижник, І.П. Петрішак, А.А. Сергієнка, Ю.М. Старілова, В.К. Шкарупи та ін. Водночас дослідження основних засад здійснення державної служби в правоохоронній сфері, практично відсутні.

Постановка завдання (формулювання цілей статті). Метою статті є дослідження принципів проходження державної служби в правоохоронних органах.

Виклад основного матеріалу. Умовами забезпечення належного проходження державної служби в сфері правоохоронних органів є дотримання принципів, на підставі яких здійснюється діяльність відповідного правоохоронного органу.

З метою визначення теоретичного підґрунтя терміну «принцип» вдамося до аналізу наукових напрацювань. У перекладі з латинської мови слово «принцип» означає «початок», «першооснова», «первинність» [1, с. 35]. У Словнику іншомовних слів «принцип»

розглядається у трьох значеннях, як: 1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеології; засада; 2) особливість, покладена в основу створення або здійснення чогось; 3) переконання, норма, правило, яким керується хтось у житті і поведінці [2].

Проблемі трактування даного філософського поняття присвячені численні праці фахівців різних галузей знань. Так, наприклад, Р.З. Лівшиц вважає, що принцип – це завжди вихідне положення, напрямком, передусім це ідея [3, с. 195]. В свою чергу, А.М. Колодій розглядає дану категорію з точки зору гносеології, як таку, що тісно пов'язана з категоріями «закономірність» і «сутність», зазначаючи, що поняття «принцип» співвідноситься з категорією «ідея» у тому випадку, коли під останньою філософи розуміють внутрішню логіку, закон існування об'єкта, те, що складає його внутрішню сутність; у теорії пізнання принцип виступає як абстрактне визначення ідеї, а точніше, як певна сукупність (сума) принципів, що дорівнюють ідеї [4, с. 16].

Рабінович П.М. та М.І. Хавронюк вказують, що принципи є своєрідною перехідною площиною від права до норм етики й моралі в діяльності державних органів, проміжною ланкою, яка поєднує суспільні здобутки цивілізації з практичною реалізацією норми права [5; 6, с. 142].

В міжнародному законодавстві зустрічається ще такий термін як «наукові принципи», який означає визнання фундаментальні закони і факти природи, відомі через наукові методи [7].

Васильківська В. на підставі аналізу спеціалізованої літератури вказує, що термін «принципи державної служби» (від лат. «*principium*» – основні, найзагальніші, вихідні положення) означає основні риси, суттєві характеристики, зміст і значення самої державної служби [8, с. 87].

Під принципами державної служби в правоохоронній сфері пропонуємо розуміти основоположні ідеї, настанови, які виражають об'єктивні закономірності та визначають науково обгрунтовані напрями реалізації компетенції, завдань і функцій державної служби в правоохоронній сфері, повноваження державних службовців правоохоронних органів.

Принципи, правові та організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби, що базується на їхніх особистих якостях та досягненнях врегульовано Законом України «Про державну службу». Окрім цього, вищезазначеним законом вказано, що дотримання принципів державної служби є одним із складових визначення статусу державного службовця та одночасно обов'язком державного службовця.

Систему принципів з дотриманням яких здійснюється державна служба складають принципи: 1) верховенства права; 2) законності; 3) професіоналізму; 4) патріотизму; 5) добросовісності; 6) ефективності; 7) забезпечення рівного доступу до державної служби; 8) політичної неупередженості; 9) прозорості; 10) стабільності [9].

Що стосується принципів правоохоронної діяльності, то слід вказати на відсутність єдиного підходу до визначення їх системи. До прикладу, А. Кучук виокремлює серед загально соціальних принципів правоохоронної діяльності принципи: 1) гуманізму; 2) демократизму; 3) соціальної справедливості; 4) рівності всіх перед законом, а серед спеціальних принципів: 1) верховенства права; 2) законності; 3) добропорядності громадян; 4) гласності; 5) взаємодії з органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, населенням; 6) професіоналізму та компетентності; 7) незалежності суб'єктів правоохорони; 8) безперервності [10, с. 79]. При цьому автор наголошує, що їм притаманні такі ж ознаки як і принципам права.

Натомість на думку Мельничук С.М. систему принципів правоохоронної правозастосовної діяльності складають принципи серед яких: 1) законність та верховенство права; 2) справедливість; 3) дотримання прав і свобод фізичних та юридичних осіб; 4) відкритість та прозорість; 5) політична нейтральність; 6) безперервність; 7) забезпечення суспільної довіри на засадах партнерства. Під поняттям «принципи правоохоронної правозастосовної

діяльності» авторка пропонує розуміти основні, відправні ідеї та незаперечні вимоги, об'єктивно властиві правоохоронній формі здійснення функцій держави, які ставляться до безпосередніх носіїв прав і обов'язків у сфері забезпечення законності і правопорядку, захисту прав і свобод людини і громадянина з метою ефективного втілення напрямів діяльності держави в життя [11].

Слід зазначити, що перелік принципів вказується практично у всіх спеціальних законах, якими врегульовано діяльність правоохоронного органу. Наприклад, відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» основними принципами діяльності Національного антикорупційного бюро України (далі НАБУ) є: 1) верховенство права; 2) повага та дотримання прав і свобод людини і громадянина; 3) законність; 4) безсторонність та справедливість; 5) незалежність НАБУ та його працівників; 6) підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам; 7) відкритість для демократичного цивільного контролю; 8) політична нейтральність і позапартійність; 9) взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями [12].

Згідно Закону України «Про Державне бюро розслідувань» Державне бюро розслідувань (далі ДБР) організовується і діє на засадах: 1) верховенства права; 2) законності; 3) справедливості; 4) неупередженості; 5) незалежності і персональної відповідальності кожного працівника ДБР; 6) відкритості та прозорості діяльності ДБР для суспільства та демократичного цивільного контролю, підзвітності і підконтрольності визначеним законом державним органам; 7) політичної нейтральності і позапартійності; 8) єдиначальності у реалізації повноважень ДБР; 9) процесуальної самостійності слідчого органу ДБР [13].

Основними принципами діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України є: 1) законність; 2) повага та дотримання прав і свобод людини та громадянина; 3) гуманізм; 4) позапартійність; 5) єдиначальність; 6) колегіальність при розробці важливих рішень; 7) взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, благодійними і релігійними організаціями; 8) відкритість для демократичного цивільного контролю [14].

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» принципами діяльності поліції є: 1) верховенство права; 2) дотримання прав і свобод людини; 3) законність; 4) відкритість та прозорість; 5) політична нейтральність; 6) взаємодії з населенням на засадах партнерства; 7) безперервність [15].

Згідно до Закону України «Про Службу безпеки України» діяльність Служби безпеки України, її органів і співробітників ґрунтується на засадах законності, поваги до прав і гідності особи, позапартійності та відповідальності перед народом України. В оперативно-службовій діяльності Служба безпеки України дотримується принципів поєднання єдиначальності і колегіальності, гласності і конспірації [16].

Висновки. Аналіз актів законодавства в частині нормативного закріплення основних засад діяльності державних службовців правоохоронних органів, дозволив прийти до висновку, що такі загальні принципи як законності, верховенства права, поваги до прав і гідності особи притаманні більшості державних органів. Поряд з цим, наявні спеціальні принципи, які закріплені у законах, якими врегульовано діяльність відповідних правоохоронних органів. З огляду на зазначене видається за необхідне виокремлення на рівні спеціального закону єдиної системи принципів діяльності державних службовців правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Словник URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=%D0%B5%D1%82%D0%B0%D0%BF>.
2. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgibin/u/book/sis.pl?Qry=%EF%F0%E8%ED%F6%E8%EF>.
3. Лившиц Р.З. Теория права. Ученик. 2-е изд. Москва : БЕК, 2001. 224 с.
4. Колодій А.М. Принципи права України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.

5. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2004. 464 с.
6. Петришак І.В. Адміністративно-правовий механізм державного захисту суддів та працівників правоохоронних органів : дис. канд. юр. наук : 12.00.07 / адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Запоріжжя, 2021. 210 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page//dis/07_2021/Petrishak.pdf
7. Міжнародні медико-санітарні правила : Декларація Всесвітньої організації охорони здоров'я від 23.05.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897_007/ed20050523/find?text=%CD%E0%F3%F7%ED%FB%E5+%EF%F0%E8%ED%F6%E8%EF%FB#Text.
8. Васильківська В. Теоретико-правова характеристика принципів державної служби з урахуванням законодавчих перетворень. *Підприємництво, господарство і право*. 10/2016. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/10/18.pdf>
9. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/card2#Card>.
10. Кучук А.М. Принципи правоохоронної діяльності / А.М. Кучук. *Юридична Україна*. 2005. № 2. С. 77–81.
11. Мельничук С.М. Принципи правоохоронної правозастосовної діяльності здійснення функцій держави: проблеми виокремлення. *Актуальна юриспруденція*. Юридичні науково-практичні Інтернет конференції. URL: https://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1093%3A021015.
12. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
13. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19/card2#Card>.
14. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2713-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2713-15>.
15. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
16. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>

